

Illustration: Annika Lundin Jonsson

Vandrar ljudlöst i ingenmansland lyssnar till ingens ord, fjärran är minnen från lyckans land -förnimmer väl skugglika löften ibland, från en ljusare, klokare jord.

FÖRFATTARE OKÄND

Lodjur jagas i Sverig

Trots kritik från EU-kommissionen fortsätter lojakten. Inget

TEXT: ANNA FROSTER

En stor majoritet av svenskarna tycker om lodjur visar opinionsundersökningar. Det är en rödlistad och egentligen skyddad art som inte orsakar några stora skador på tamdjur nedanför renskötselområdet. Ändå skjuts totalt över 200 lodjur, legalt och illegalt, varje år.

Under fridlysningen 1991-1995 jagades bara enstaka lodjur i renskötselområdet, men när fridlysningen upphävdes 1996 blev det tillåtet att jaga 150 lodjur ända ner till Örebro län. Sedan dess har 100-200 lodjur skjutits i stort sett varje år, legalt och illegalt. Ett undantag är 2003-2005 när bara några få djur jagades, främst i renskötselområdet.

Då hade Sveriges lojakt fått kritik av EU-kommissionen för att den stred mot EU:s naturskyddslagstiftning Art- och habitatdirektivet, där lodjuret är listat som strikt skyddat. Se faktaruta intill.

EU-kommissionen tyckte inte att svensk lodjursjakt hör hemma inom något av Art- och habitatdirektivets undantag och riktade ett så kallat motiverat yttrande till Sverige

2001. Där stod att jakten på lodjur utanför renbetesområdet hade genomdrivits med en felaktig tillämpning av artiklarna 12 och 16 i direktivet.

Naturvårdsverket menade att jakten var nödvändig för att upprätthålla en positiv attityd till lodjurets överlevnad och för att skapa acceptans bland jägare och lokalbefolkning. De ansåg att det var ett "allt överskuggande allmänintresse", som berättigade oss till undantag.

Det höll EU-kommissionen inte med om, men efter några utväxlingar av brev verkar saken ha fallit i glömska, enligt Robert Franzén som är tidigare rovdjurshandläggare på Naturvårdsverket och numera sitter i styrelsen för Svenska Rovdjursföreningen.

2006 återupptog Sverige lojakten med några små justeringar, och hänvisade istället till undantag e, det vill säga att under strängt kontrollerade förhållanden, selektivt och i begränsad omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar.

När EU-kommissionen ifrågasatte om jakten verkligen skedde under strängt kontrollerade förhållanden, svarade Naturvårdsverket med att inrätta ett register över jaktledarna i de jaktlag som ville jaga lo.

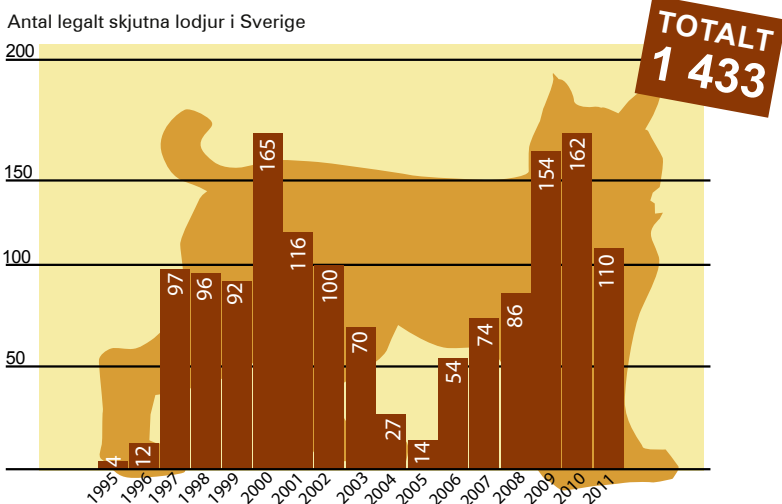
Det krävs dock inget mer än att man ber om att bli registrerad, enligt Per Risberg

EU:s naturskyddslagar Art- och habitatdirektivet artikel 12 och 16 gällande de stora rovdjuren

Enligt artikel 12 är det förbjudet att fånga, döda eller störa arter listade i bilaga 4, bl.a. björn, lodjur och varg.

Undantag får göras enligt artikel 16.1: "förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning och att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde", av följande anledningar:

- a) För att skydda vilda djur och växter och bevara livsmiljöer.
- b) För att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten och andra typer av egendom.
- c) Av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet, eller av andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse, inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön.
- d) För forsknings- och utbildningsändamål, för återinplantering och återinförelse av dessa arter och för den uppfödning som krävs för detta, inbegripet artificiell förökning av växter.
- e) För att under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i begränsad omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar av de arter som finns förtecknade i bilaga 4 i en begränsad mängd som fastställs av de behöriga nationella myndigheterna."

Staplarna med siffror anger antalet lodjur som skjutits legalt varje år under 1995-2011. Totalt 1433 lodjur – i storlek jämförbart med hela Sverigers nuvarande population.

e utan försvarbar anledning

av argumenten som framförs av förvaltare och jaktivrare håller vid en närmare titt.

som är handläggare i jaktfrågor på Naturvårdsverket.

På vilket sätt är lodjursjakten selektiv, när vilket lodjur som helst i ett län får skjutas?

– Genom att jakten följer de villkor som vi har satt upp, säger Per Risberg.

Att man inte får skjuta var som helst när som helst?

– Ja.

Kan man kalla det ”strängt kontrollerade förhållanden”?

– Det har vi varit i kontakt med EU om. Vi införde ett register för de jägare som var intresserade av den här jakten. Den tillsyn som sker sköts av polis och kustbevakning.

Utför de någonsin någon tillsyn?

– Det kan inte jag svara på.

Var går gränsen för ”begränsad omfattning”?

– Jag vet inte om vi har satt någon gräns för det. Det är det uttag man kan göra utan att äventyra populationerna, säger Per Risberg.

Besluten om licensjakt på lodjur i Sverige

försvaras framför allt med att arten uppges ha gynnsam bevarandestatus. Det stämmer dock inte enligt Svenska Rovdjursförbundet, som konstaterar att bedömningen av gynnsam bevarandestatus kan landa på mycket olika resultat beroende på vilka forskare eller bedömare som tar sig an uppgiften och vilka underlag och metoder som tillämpas.

POLITISKT MÅL UPPFYLLS INTE

År 2000 beslutade riksdagen att miniminivån skulle vara 300 föryngringar i hela landet. 2009 beslutades att stammen tillfälligt skulle tillåtas variera ner till 250 föryngringar under en övergångsperiod, förutsatt att spridningen söderut fortsatte. Tanken var att stammen skulle minska snabbare i renskötselområdet, men istället öka i söder. Nu har läget blivit att länsstyrelserna tolkar 250 som en maximinivå när de beslutar om licensjakt, trots att spridningen i södra Sverige är ytterst långsam.

Den största konflikten mellan människa

och lodjur finns i renskötselområdet. Det finns inga säkra siffror på hur många renar som dödas av lodjur per år eftersom rivna djur är svåra att hitta, men en uppskattning från Grimsö forskningsstation och Viltskadecenter säger att det handlar om 10 000-50 000 djur. Därför har riksdagen beslutat att lodjuret måste minska i norr, och att minskningen ska kompenseras av att stammen ökar i söder.

Sametinget och Naturvårdsverket har försökt komma överens om ett förslag till förvaltningsverktyg för stora rovdjur baserat på hur stora skador rennäringen ska kunna tolerera. Detta har kallats toleransnivåutredningen. Rapporten ska vara klar den 1 februari 2013.

I dagsläget ökar stammen knappt märkbart i södra förvaltningsområdet, men trots det jagas lodjuren i mellersta förvaltningsområdet – just de djur som skulle kunna vandra söderut. I år sköts 40 lodjur där, och frågan är varför.

OSÄKERT OM DEN REDAN MYCKET HÖGA ACCEPTANSEN ÖKAR MED LICENSJAKT

Ett av myndigheternas och jägarorganisationernas viktigaste argument för lodjursjakt är att den behövs för att öka acceptansen.

”Den illegala jakten kommer att öka med den havererade rovdjurspolitiken.” skriver riks jaktvårdskonsulent Daniel Ligne i sin blogg på Jägareförbundets hemsida.

Men det finns ingen forskning som visar att acceptansen är låg eller att jakt skulle öka den. En av de få svensk-norska studier som finns ger inget entydigt svar. Där jämförs Sarek, Bergslagen, Akershus/Østfold och Hedmark. Tjuvjakten var lägst i Hedmark, där den legala jakten var högre än i Sverige. Störst var tjuvjakten i Sarek, där den legala jakten var lägst. Men å andra sidan var den legala jakten allra störst i Akershus/Østfold, ändå var tjuvjakten större än i Hedmark.

Forskarnas slutsats blir att den viktigaste bevarandeåtgärden är att motarbeta tjuvskytte genom att upprätthålla lagen och arbeta för ökad tolerans.

Den legala jakten måste ha stor effekt på tjuvjakten för att verkligen ha en nettoeffekt. Ett legalt skjutet djur måste minska

den illegala jakten med mer än ett djur. I de två norska områden som nämdes ovan var den legala jakten så hög (9 respektive 27 procent av populationen) att den fick stammen att minska. Så även om den legala jakten hade fått tjuvjakten att helt upphöra så skulle lostammen inte vara säkrad.

BRISTANDE ACCEPTANS HOS EN MINORITET

Den del av Sveriges befolkning som inte accepterar rovdjurspolitiken får stort utrymme i debatten, men den är egentligen mycket liten.

91 procent anser att det är viktigt att Sverige uppfyller internationella avtal för bevarande av stora rovdjur, enligt en stor undersökning som forskare på SLU gjorde 2009. Knappt 80 procent av befolkningen i riket och omkring 70 procent i rovdjurslänen tycker om att lodjur finns i Sverige. Bara 11 procent anser att målet på minst 1500 lodjur är för högt.

På frågan om vilka som ska ha inflytande över rovdjursförvaltningen svarar 85 procent Naturvårdsverket. 74 procent svarar Svenska Naturskyddsföreningen, 68 procent svarar Svenska Rovdjursförbundet

en men bara 51 procent anser att jägarna ska vara med och bestämma.

68 procent tycker att jakt är acceptabelt om man vill minska risken för att rovdjuren tar tamdjur. Däremot tycker bara 28 procent att det är okej att jaga djur som konkurrerar med människan om jaktbart vilt.

FLER NJUTER AV NATUREN UTAN JAKT

”Jakt är ett allmänintresse som måste kunna bedrivas även i rovdjurstäta områden”, säger Torbjörn Löfbom, ordförande i Svenska Jägareförbundets rovdjursråd, i ett pressmeddelande.

8,7 procent av befolkningen har jagat minst en gång under det senaste året, enligt en undersökning från forskningsprogrammet ”Friluftsliv i förändring”.

Men en betydligt större andel, 90,4 procent har strövat i skog och mark och hela 38,6 procent har fågelskådat eller studerat djur eller växter. Den friluftsvärksamhet som jägarföreträdare avfärdar med att utövas av ”betraktare”, är uppenbarligen ett betydligt större allmänintresse än jakt.

▶ LOJAKT FÖR JÄGARNAS SKULL I LÄNSSTYRELSENS MOTIVERING

Naturvårdsverket sätter taket för lodjursjakten, men det finns inget krav på att jakten måste genomföras. Det avgör länsstyrelserna och därför är det intressant att veta hur de resonerar. Särskilt i de län i Mellansverige som skulle kunna vara spridningsområden söderut.

Inför lodjursjakten 2012 fanns sju föryngringar i Stockholms län, och länet hade därmed inte nått sitt mål på nio föryngringar. Ändå fick två lodjur skjutas där under licensjakten.

Länsstyrelsens rovdjursansvariga Hanna Ditrach Söderman säger att man måste se länet som två regioner. I dag finns det inga lodjur söder om Stockholm och om hela länets mål ska uppnås norr om stan blir det oerhört trångt, förklarar hon.

Vilka problem uppstår om det blir trångt?

– Vi har haft en del angrepp på tamdjur, med det inte är så många. Vi har också haft en nedgång i rådjursstammen såvitt vi kan bedöma. Det handlar mer om att hitta en balans med andra intressen, till exempel jägare.

Men om problemen inte är så stora, varför behövs jakten?

– De potentiella lodjurshabitaten är cirka en procent av Sveriges yta i vårt län, och då tycker vi att vi tar ansvar för vår del av kakan om vi har nio föryngringar. Konkurrenten med jägarna är inte huvudargumentet, utan det är att vi har ett mål, och sen ska vi kunna tillåta jakt. Det finns ju folk som uppskattar lodjursjakt.

Nu har länet visserligen inte nått upp till sitt mål, men det är inte rimligt att nå hela målet norr om Stockholm, tycker Länsstyrelsen.

I Västra Götalands län fick också två lodjur skjutas 2012, trots att antalet föryngringar var 19, långt under miniminivån på 30. Även där menar Länsstyrelsen att länet måste ses som två regioner, eftersom Göta älv är en spridningsbarriär. Helt absolut är den dock inte, för enligt länets spårare händer det ofta att lodjur rör sig ut på Vänerens is, och ibland simmar de över strömmande vatten.

Varför tycker ni att jakt behövs i norra delen av länet, ställer lodjuren till problem där?

– Det beror på vem man frågar. Det är inte mycket tamdjur som tas, utan det är ju snarare att rådjursstammen går ner. Men det är inte grundorsaken, att de skapar problem, utan att man har sagt att man ska tillgodose jägarnas intresse, svarar Anita Bergstedt-Söderström som är rovdjursansvarig.

Rovdjursförvaltning handlar inte bara om att snabbt nå föryngringsmålen, en-

ligt Anita Bergstedt-Söderström, utan lika mycket om att förvalta relationen mellan djur och människor.

Skapar man acceptans genom jakt?

– Därom tvistar väl de lärde, det finns säkert olika åsikter om det.

Örebro län hade just nått upp till sin miniminivå på 13 föryngringar inför jakten 2012, och tillät jakt på två djur. Örebro är det län där ett lodjur lättast kan passera direkt ner till södra förvaltningsområdet.

– Vi har tagit hänsyn till spridningen söderut tidigare, men sedan har loforskarna på Grimsö sagt att stammen i södra Sverige är självförsörjande, säger Per Wedholm som är rovdjursvarig på Länsstyrelsen i Örebro.

Om detta säger forskaren Henrik Andréén på Grimsö att risken för att lodjursstammen helt skulle försvinna från södra Götaland är mycket liten även utan invandring norrifrån.

"Det är inte grundorsaken till lojakten, att de skapar problem, utan att man har sagt att man ska tillgodose jägarnas intresse"

– Men givetvis blir ökningstakten högre med invandring norrifrån, säger han.

Per Wedholm i Örebro menar också att jaktrycket inte verkar påverka stammen, eftersom de flesta djur som tas i jakten är hanner och årsungar. Detta är även vad Henrik Andréén säger men det stämmer inte med de senaste årens statistik från SVA. 2006-2012 var 46 procent av de skjutna djuren under licensjakten honor. Det är heller inte bara ungdjur som skjuts. 57 procent var 2-15 år gamla.

Men om jakten ändå inte påverkar stammen, vad är då poängen med den?

– Då minskar det i alla fall frustrationen bland dem som inte tycker om lodjur. Det finns ingen forskning på det, men jag tycker att det påverkar det allmänna diskussionsklimatet. Många irriterar sig på att vi fick en så hög miniminivå här, svarar Per Wedholm.

Är den högre än i andra län?

– Ja, när föryngringarna skulle delas upp mellan länen så utgick man från Grimsöforskarnas beräkningar av maximal bärkraft. Då skulle vi ha fått 11, men när alla län räknades samman så hamnade summan under Naturvårdsverkets minimimål, så därför blev vi tvungna att lägga på två till.

LOSTAMMEN KÄNSLIG FÖR JAKT

5-10 procent av lodjursstammen skjuts varje år under den lagliga jakten. En del av jakten är kompensatorisk enligt lodjursforskaren Henrik Andréén. Det betyder att den ökar utrymmet för de lodjur som blir kvar, och att de får fler ungar och högre överlevnad tack vare att stammen är glesare.

– Men jakten bör vara mer restriktiv i de områden där lostammen expanderar söderut, säger Henrik Andréén.

Den potentiella årliga tillväxttakten utan någon jakt eller trafik alls skulle ha legat på 21 procent i Sarek och 33 procent i Bergslagen, under perioden 1994-2002. Men den verkliga tillväxten, inklusive legal jakt, illegal jakt och trafik ligger på 7 respektive 19 procent.

Största delen av skillnaden beror på illegal jakt enligt Henrik Andréén.

Historiskt kan man se att lodjuren har varit känsliga för högt jakttryck, som förde dem till utrotningens rand före fridlysningen 1928. Liksom alla stora rovdjur är de naturligt få och inte anpassade till att själva vara bytesdjur. Den naturliga dödligheten bland de vuxna är liten medan den är relativt stor bland ungar.

Under 1960- och 70-talen sköts 20-60 djur per år. Sedan minskade lodjuren kraftigt på grund av jakten och började återhämta sig först efter att de fridlystes i hela landet 1991.

KONKURRERAR LODJUREN MED JÄGARNA OM RÅDJUREN?

Jägarna är de pådrivande förespråkarna för lodjursjakt utanför renskötselområdet och deras främsta argument är att lodjuren tar för många rådjur.

I mitten av 1800-talet hade rådjuren jagats så hårt av mänskliga jägare att den enda kända svenska stammen var ett par hundra djur på Övedsklosters gods i Skåne. På 1970-talet växte stammen snabbt och på 1980-talet fullkomligt exploderade den efter flera milda vintrar och skabbepidemi bland rävarna. När lodjursstammen började växa på 1990-talet kom loarna till dukade bord.

Efter 1993 började rådjuren minska igen. Orsakerna till det är inte helt klarlagda, men det skedde samtidigt som rävstammen började återhämta sig. Viss överskjutning från de mänskliga jägarnas sida förekom säkerligen också, särskilt de första åren efter toppen, enligt forskare på Grimsö forskningsstation.

De skriver också att lodjurens återkomst förmodligen bidrog till nedgången, men att rådjuren minskade oavsett om det fanns lodjur i regionen eller inte.

Rådjursstammen är fortfarande betydligt större än på 1970-talet, när det knappt fanns några lodjur söder om renskötselområdet.

– Under toppåren på 1990-talet sköt vi omkring 17 000 rådjur i Värmland, jämfört med 3000- 4000 i dag, säger jaktvårds-konsulent Gunnar Glöersen på Svenska Jägareförbundet.

Han är medveten om att detta inte enbart beror på lodjuren, men anser att lon har hållit kvar rådjursstammen på en låg nivå.

Jägareförbundet skulle gärna se en större jakt på lodjur. I deras handlingsprogram för lodjur kan man läsa att: ”Förbundet skall verka för att den svenska lodjurstammen flyttas till en lägre hotklass i Art- och habitatdirektivet så att reglerande jakt lättare kan motiveras.”

JAGAD FÖR TROFÉN

Förutom konkurrensen om rådjur handlar jakten förmodligen också om att lodjur är eftertraktade troféer, tror rovdjursexperten Anders Bjärvall. Han arbetade på Naturvårdsverket under 1990-talet och minns särskilt ett möte med Jägareförbundet:

– Det var under den tiden när lodjuret var fridlyst. Jägarna uppvaktade oss och deras huvudbudskap var att vi måste förstå vilken värdefull trofé lodjuret är, och att de måste få jakten tillbaka.

FELAKTIGT PÅSTÅENDE ATT LODJUR SVÄLTER

Ett argument som har använts från jägarhåll är att lodjuren måste jagas för att inte svälta ihjäl när de blir för många.

Men varje lodjur som skjuts under

skydds- och licensjakt obduceras och få undernärda lodjur har hittats på senare år. De undernärda djur som hittas är till allra största delen skabbsjuka, enligt SVA.

Om de blir för många i ett område så utvandrar de och minskar sin reproduktionstakt, enligt Grimsöforskaren Henrik Andréén. Han väntar sig att lostammarna kommer att minska i vissa områden, men säger att naturen mycket väl kan sköta det själv.

Det sistnämnda torde vara att förvänta, då rovdjur och bytesdjur har samexisterat i mer än 500 miljoner år.

JAKT TILLÅTS UNDER BRUNSTEN

Det är inte tillåtet att störa djur under parningstiden, enligt 4 § i artskyddsförordningen. Lodjurens parningstid börjar i slutet av februari och pågår till mars, vilket är just den tid då jakten sker, i mars månad.

”Att jaga under lodjurens brunst innebär att man minskar stammen mer än bara genom de djur som skjuts. Dels dör ungar som blir moderlösa, dels kan parningar utebli”

– Om man jagar tidigare så är risken att ungar dör, eftersom de går med mamman ungefär fram till brunsten, säger forskaren Henrik Andréén.

I Norge ligger jakten en månad tidigare, men i Sverige vill man inventera först och vi har inventerat i januari-februari sedan lång tid tillbaka, förklarar han.

Men ungarna är ofta fortfarande beroende av mamman under brunsten, menar Hans Ring som är biolog och erfaren lodjursspårare. Han har hittat ettåriga lodjur som har dött med magen full av sopor.

– Att jaga under brunsten innebär att man minskar stammen mer än bara genom de djur som skjuts. Dels dör en del ungar som blir moderlösa, dels kan parningar utebli, säger han.

Världsnaturfonden WWF i Sverige har påpekat för regeringen att jakt under brunsten strider mot artskyddsförordningen. De skickade en skrivelse för snart ett år sedan men har inte fått någon reaktion, berättar Tom Arnbom som är rovdjursansvarig på WWF.

– Det blir lättare för jägarna att jaga under brunsten, när det finns snö och lodjuren ropar. På hösten skulle de inte ha en chans. Då är dessutom ungarna för små, så egentligen finns det ingen tid när det är rimligt att jaga lodjur, eftersom ungarna är beroende av mamman så länge, säger Tom Arnbom. ▶

Lodjursungar följer sin mamma närmare ett år. Det finns olika uppfattningar om hur länge loungarna är beroende av sin mamma. En uppfattning är att de fortfarande är det under mars månad, då jakten på lodjur samtidigt pågår i Sverige.

Foto: Hans Ring (hägn)

► BEGRÄNSADE SKADOR PÅ TAMDJUR

– Ett effektivt sätt att minska lodjursangrepp är skyddsjakt i de områden där det uppstår problem. Det handlar då om ungefär 15 individer per år, säger Jens Karlsson på Viltskadecenter.

Bara några promille av lodjuren anfaller tamdjur mer än en gång, enligt Jens Karlsson.

När lodjur utanför renskötselområdet angriper tamdjur handlar det nästan uteslutande om får, men de är inte lons favoritbyte. Flera studier visar att lodjur undviker områden med mycket färbetesmark och att de söker sig till marker med gott om rådjur. Om de rådjursrika markerna också är fårika så kommer lodjuren ibland att angripa får.

Mellan 50 och 100 får per år dödas av lodjur i Sverige, vilket är mindre än en promille av det totala antalet får. Fårnäringen har vuxit med 43 procent i Mellan-sverige under de senaste tio åren, parallellt med att rovdjursstammarna har ökat. Ändå har inte angreppen ökat, mycket tack vare fler rovdjurssäkra stängsel, enligt Viltskadecenter. Dessutom har kunskapen om rävangrepp blivit bättre. Många tidigare förmodade lodjursangrepp har i själva verket orsakats av räv.

Rovdjursstängsel med bara eltrådar är inget helt säkert skydd mot lodjur, eftersom lon är en mästare på att åla sig under trådarna. Fårstängsel som kompletteras med två eltrådar fungerar bra, men det kan faktiskt hända att lodjur pressar sig igenom maskorna i fårnätet.

Även fåbodbruket har ökat kraftigt och inte heller här är skadorna särskilt stora. 2009-2011 skedde totalt två lodjursangrepp på fribetande tamdjur.

Under 2011 skadades åtta hundar av lodjur och en dödades. Det handlar i princip enbart om jakthundar som skadas när de ställer lodjur som försvarar sig, enligt Viltskadecenter.

Sammanfattningsvis kan man säga att lodjurens skador på tamdjur utanför renskötselområdet är ytterst begränsade.

OMFATTANDE ILLEGAL JAKT PÅ LODJUR

Omkring 100 lodjur dödas illegalt varje år i Sverige. Av alla vuxna lodjur som dör i Sarek är

79 procent offer för illegal jakt eller förmodad illegal jakt, enligt en undersökning från WWF och loforskningsprojektet som har följt radiomärkta djur från 1994 till 2010. Kring Grimsö i Bergslagen stod illegal jakt och förmodad illegal jakt för 35 procent av dödsfallen bland unga lodjur och för 25 procent bland vuxna.

I Sarek skedde den illegala jakten framför allt mellan februari och maj, när det är lätt att ta sig fram på skoter. I Bergslagen och södra Norge sker den illegala jakten framför allt på hösten under jaktsäsongen på älg och rådjur.

GÄRNINGSMÄNNEN DEFINIERADE

Brottsförebyggande rådet har gått igenom alla anmälda fall av rovdjursjakt 1995–2005. I 18 av de 34 fall som har lett till åtal är de misstänkta gärningspersonerna aktiva jägare och i 12 fall renskötare. I två fall är de andra djurhållare och i tre fall har de ingen tydlig koppling till någon av dessa kategorier.

60 fall av misstänkt illegal jakt på lodjur eller grovt jakthäleri anmäldes under den här perioden. Av dem väcktes åtal i nio fall, och sju av åtalen ledde till fällande domar. Mörkertalet för illegal jakt framstår som ännu större för lodjur än för varg, när man ställer 60 anmälningar om illegal jakt under 11 år, mot forskningens antagande om 100–150 stycken illegalt dödade lodjur årligen, skriver Brottsförebyggande rådet.

LODJURET ERSÄTTIS INTE LIKA BRA AV JÄGARE

En norsk studie visar att lodjur väljer sitt byte slumpmässigt, eftersom de smyger fram och tar det djur som råkar vara närmast. Det blir ett tvärsnitt av populationen; av unga och gamla, hanar och honor.

Jägare har däremot en förkärlek för äldre hanar bland till exempel rådjuren. Kanske för att deras horn blir fina troféer. Troféjakt gynnar småvuxna individer, vilket är raka motsatsen till naturlig dödlighet. Människans jakt styr alltså evolutionen i en annan riktning än vad rovdjurens gör.

Mer finns att läsa i rapporten "Varför jagas lodjur?" som kan hämtas från Svenska Rovdjursföreningens hemsida

Lodjur riskerar

Att jaga lodjur med fälla är tillfälligt förbjudet i väntan på en utvärdering som ännu inte kommit igång. Men trots förbudet kan lodjur fångas och avlivas i fällor som är gjorda för andra arter.

”Det finns ett intresse av att jaga lodjur, som anses vara ett spännande vil-lebråd”, står det i Naturvårdsverkets beslut om licensjakt på lodjur 2010.

Varför behöver man i så fall ens diskutera att använda fällor, det är knappast någon spännande jakt?

– Det är jägarens ensak hur man bedriver jakten, säger Per Risberg som är handläggare i jaktfrågor på Naturvårdsverket.

Han menar också att fällor behövs för att göra jakten mer effektiv och för att de ger mindre risk för skadeskjutning. Dessutom får jägaren möjlighet att bedöma om det fångade djuret är en hona med ungar, och kan i så fall släppa henne. Men att göra en sådan bedömning kräver en stor spårningsinsats från jägaren och Per Risberg kan inte säga hur ofta den möjligheten utnyttjas.

Nackdelen med fällorna är många, vilket Svenska Rovdjursföreningen har uppmärksammat otaliga gånger. Enligt lag ska fällorna tittas till morgon och kväll, men det finns i princip ingen kontroll av hur detta följs.

Åren 1996-2009 hade enligt Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, i genomsnitt 20 procent av de fällfångade lodjuren kloskador och 10 procent hade tandskador. Hälften hade träffi-

sor i magen, vilket betyder att de har försökt gnaga sig ut.

Kloskadorna har minskat något, men enligt SVA är det svårt att vara helt säker på statistiken eftersom de inte längre får titta på klorna. Jägaren får behålla hela lodjursskinnet inklusive klor som trofé. Naturvårdsverkets förklaring är att det finns ett intresse från jägarna att behålla skinnet, och eftersom det är en färdvara skulle det kanske hinna förstöras om man var tvungen att skicka det fram och tillbaka till SVA. Under licensjakten 2010 skulle länsstyrelserna istället fotografera alla fällda lodjurs framtassar och alla fällor, men SVA fick bara in dokumentation från hälften av djuren. Dessutom var många av de inskickade bilderna av så dålig kvalitet att de inte räckte för en bedömning.

Förutom skador på lodjuren är ett tungt argument mot fällfångst att det ökar risken för illegal jakt, enligt Svenska Rovdjursföreningen. Även om någon skulle anmäla en fälla som används när det inte är jakttid på lo, så är det ytterst svårt att bevisa att det är fällans ägare som har gillrat den. En anonym myndighetsperson berättar i Brottsförebyggande rådets rapport om illegal jakt från 2007:

”Alla är inte så noga med att djuren inte ska lida, man har ju sett skräckexempel på ihopsvet-

Foto: Hans Ring

fortfarande att fångas i fällor

sade grejor och sådär. Vi har antytt lite sådär att vi ska kolla märkningen på fällor lite mer, och det är klart att det mottas oerhört negativt, då är vi ute och snokar.”

Fällfångst strider mot Artskyddsförordningen, som förbjuder ”att för fångst eller dödande använda medel eller metoder som inte är selektiva” för ett antal arter, däribland lodjur.

Per Risberg på Naturvårdsverket menar att levandefällor är selektiva, eftersom jägaren kan förvissa sig om att djuret inte är en hona med ungar.

Nu är lodjursfällor tillfälligt förbjudna, tills Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, har gjort en utvärdering av hur mycket djuren lider i fällan. Förbudet började gälla 2011, men SVA har ännu inte börjat sin utvärdering, eftersom Naturvårdsverket inte har gett dem uppdraget än. Det finns heller

inget datum för när den ska vara klar.

Men lodjur riskerar fortfarande att dö i fällor som är gjorda för räv, vildsvin eller grävling. Det finns nämligen inga fällor där bara de här djuren kan fångas men inte lodjur. Om en jägare helt lagligt sätter upp en rävfälla och råkar fånga ett lodjur så kan han också helt lagligt avliva lodjuret i fällan. Förutsatt att det sker under jakttiden på lo.

Varför är det tillåtet att avliva lodjur om man har fångat det i en fälla för andra djur?

– Om det sker under jakttid på lo så får man ju jaga det direkt när man har släppt det. Då är det bättre att avliva djuret i fällan, säger Per Risberg på Naturvårdsverket.

Finns det inte en risk att folk fortsätter jaga lo med fälla, men använder rävfällor i stället?

– Det finns alltid en risk att folk använder saker fel. Det är svårt att konstruera en fälla där räv kan gå in men inte lo.

Rävfällor får användas från augusti till mars, vilket är betydligt längre än jakttiden på lo.

– Om en jägare råkar fånga ett lodjur i sin rävfälla under hösten så går det antagligen ganska diskret att avliva det illegalt, säger Robert Franzén som är tidigare rovdjurshandläggare på Naturvårdsverket och numera sitter i styrelsen för Svenska Rovdjursföreningen.

Han berättar om fall där lodjurshår och blod har hittats i rävfällor, men det har varit omöjligt att bevisa något eftersom fällorna sällan är märkta som de ska. Sådana fynd görs slumpmässigt, för ingen myndighet har ansvar för jakttillsyn i Sverige.

– Meningen är att det ska skötas av jakttillsyningsmän, som

också är jägare, men hur många jägare är ute och kollar på andras marker? Det skulle kanske Rovdjursföreningens medlemmar kunna göra mer.

Robert Franzéns slutsats blir att om man inte kan konstruera artspecifika fällor och kontrollera att de sköts så ska man inte använda några fällor alls. Det samma säger Sven-Erik Alhem som är tidigare överräklagare och sitter i styrelsen för Djurskyddet Sverige:

– Vi vet att de som sätter ut fällor inte kollar dem ordentligt, och även om de gör det så sitter djuren där och försöker ta sig ut så desperat att de skadar sig själva.

Han tycker att förbudet mot lofällor blir verkningslöst så länge djuren kan fastna i andra sorters fällor.

– Det innebär ju att det är fritt fram för lodjursfångst, att man i princip bara har döpt om det!

ANNA FROSTER

Olaglig tunnelfälla hittad i Värmland. Omärkt och inte av godkänd utformning.

Foto: Krister Kristensson

FAKTA /Fällfångst

Sedan 2011 är det förbjudet att fånga lodjur i fälla, i väntan på en utvärdering från SVA, Statens veterinärmedicinska anstalt.

Fortfarande kan lodjur fångas i fällor som är avsedda för räv, grävling eller vildsvin, eftersom det är svårt att konstruera artspecifika fällor. Om ett lodjur går i en fälla under jakttiden så är det tillåtet att avliva det, trots att lofällor är förbjudna.

År 2000 togs 37 procent av lodjuren med fälla, men sedan 2006 har andelen minskat. 2010 fångades bara 7 procent av lodjuren som togs under jakten med fälla. Minsningen kan bero på att det var förbjudet att jaga med fälla nedanför renskötselområdet 2005-2008, och att jaktvanorna ändrades, enligt Per Risberg, Naturvårdsverket.